

GYDYTOJŲ žinios

2025 M. RUGSĖJO 24 D.

18

Parlamentarai susipažįsta su naujosios
Vyriausybės darbų gairėmis 2

Siekis populiarinti alternatyvią ir
papildomąją mediciną 3, 4

Aptartos personalizuotos medicinos
ateities perspektyvos 4, 5

Tradicinis festivalis padeda domėtis
ateities mokslu 5, 6

L. Gutmanas: „Aš norėjau gimtajai
Lietuvai padaryti kuo daugiau gero“ 6, 7

Parlamentarai susipažįsta su naujosios Vyriausybės darbų gairėmis

Seimo komitetuose aptariamas ir svarstomas XX Vyriausybės programos projektas.

Daugelyje susitikimų su parlamentarais paskirtoji Ministrė Pirmininkė Inga Ruginienė teigė, kad tai programa, kuri užtikrina darbų tęstinumą, stabilumą ir visų valstybės grandžių sutelktą veikimą. Tai – atnaujinta programa, kuri užtikrina XIX Vyriausybės programos darbų tęstinumą.

XX Vyriausybės programos projektą svarstė ir aptarė ir Sveikatos reikalų komiteto nariai. Komiteto posėdyje dalyvavo laikinai parei-

šimokas, subalansuoti paslaugų teikimą tarp viešojo ir privataus sektorių, mažinti eiles, didinti paslaugų prieinamumą ir kokybę. Sveikatos apsaugos ministerija, įgyvendindama XX Vyriausybės programą, tęs savo prioritetinių krypčių šešiose srityse darbus. Pagrindinės mūsų prioritetinės kryptys išlieka tos pačios, – komiteto posėdžio dalyviams teigė M. Jakubauskienė. Ji priminė, jog Vyriausybės planuose – didinti valstybės įnašą į privalomojo sveikatos draudimo fondą, stabdyti sveikatos paslaugų privati-

lygiateisiškumo, prieinamumo laiku bei kokybės principais. Užtikrinsime, kad privočios gydymo įstaigos, sudariusios sutartis su VLK, be papildomų priemonių teiktų ir visuomenei būtinas paslaugas, kai jų apimtimi negali suteikti viešosios asmens sveikatos priežiūros įstaigos. Vyriausybės programos projekte taip pat akcentuojama, kad bus siekiama tobulinti pavėžėjimo į sveikatos įstaigas paslaugų sistemą, naikinti regionų netolygumus, gerinti inovatyvių vaistų prieinamumą, parengti regionų medikų trūku-

nis komentaras ir rodiklis yra ne 80 proc. sumažinti eiles, o tai, kad 80 proc. pacientų, kuriems yra reikalinga pagalba, per įstatymais nustatytą laikotarpį patektų pas gydytoją, – į komiteto narės Jurgitos Sejonienės klausimą apie eilių mažinimo galimybes atsakė M. Jakubauskienė. Ji parlamentarai patikslino, kad eilių mažinimas yra kompleksinis bei ilgalaikis klausimas: „Todėl mes teikiame trijų pakeitimų – mes siekiame padidinti įmoką už valstybės draudžiamuosius asmenis, padidinti sveikatos sis-

M. Jakubauskienė

gas einanti sveikatos apsaugos ministrė Marija Jakubauskienė, viceministrė Jelena Čelutkienė, taip pat ministrės patarėjai Neringa Gritutytė ir Nerijus Černiauskas. „Norėčiau trumpai pristatyti XX Vyriausybės sveikatos programos dalį. Norėčiau akcentuoti, kad svarbus toks posūkis – sveikata iškelta atskiru prioritetu. Lyginant XIX ir XX Vyriausybių programas, skirtumų nėra. Pagrindinė kryptis išlieka ta pati, mūsų darbai yra nukreipti į gyventojų sveikatos stiprinimo priemonių paketą, siekį stiprinti viešąjį sektorių, didinti finansavimą sveikatos sistemos perdraudžiamųjų asmenų

zavimo procesą, užtikrinti deramą jų teikimą regionuose, mažinti eiles sveikatos įstaigose, plėsti telemedicinos paslaugas, didinti konkurencingumą vaistų rinkoje ir riboti nesąmoningą vaistų kainų didinimą, gerinti Greitosios medicinos pagalbos darbuotojų socialines garantijas.

XX Vyriausybės programos skyriuje „Vidutinės kokybiško ir sveiko gyvenimo trukmės ilginimas“ teigiama: „Išsaugosime sveikatos priežiūros tinklą ir paslaugas regionuose bei ženkliai didinsime darbo užmokestį slaugytojams. Formuosime į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą, ją grįsime

mo mažinimo programą, užtikrinti studentų socialinius poreikius ir jaunųjų specialistų motyvaciją dirbti visoje Lietuvoje.

Komiteto nariai sveikatos apsaugos ministrei pateikė nemažai pasiūlymų. „Pirmiausia norėčiau patikslinti, kad tikrai nekomentavau, kad mūsų priemonių teikiama įstatymas galės sumažinti eiles 80 proc. Paminėjau komentarą, kad, mūsų vertinimais, dabartiniai pacientai, kurie laukia eilės gauti paslaugas pas šeimos gydytojus ir pas gydytojus specialistus, 80 proc. jų per teisės aktuose nusakytą laiką patekti pas gydytojus negali. Pagrindi-

temos finansinį resursą, taip pat siekiame suteikti stiprinimo galimybes daugiau, didesne apimtimi viešojo sektoriaus įmonėms teikti paslaugas, ir taip pajudės eilės, pritaikant ir daugelį kitų kompleksinių priemonių, kurios „palenda“ po mūsų teikiamų įstatymų projektais, įskaitant ir nuotolines konsultacijas, geresnę stebėseną, registravimą ir kt.“ Klausimų ministrei uždavė ir kiti komiteto nariai. Komitetas pritarė Seimo nutarimo „Dėl Dvidešimtosios Vyriausybės programos“ projektui.

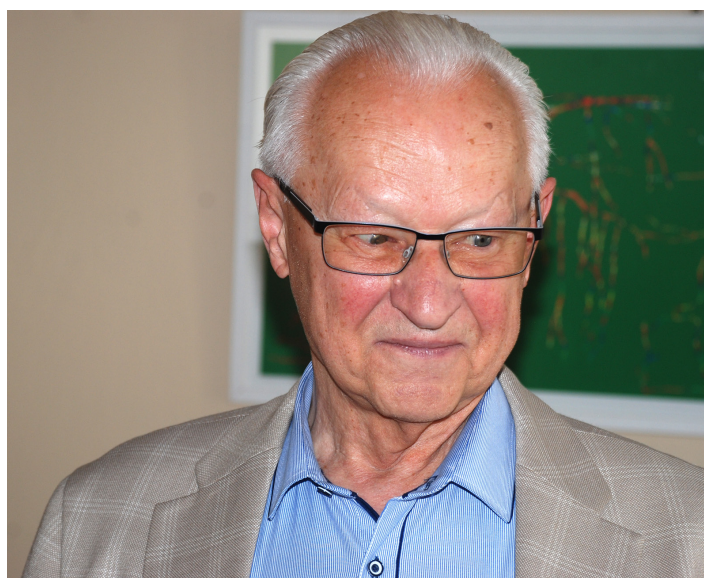
„Gydytojų žinių“ informacija.

Siekis populiarinti alternatyviają ir papildomąją mediciną

Lietuvos medicinos bibliotekoje vėl rinkosi Vilniaus medikų senjorų diskusijų klubo nariai. Šio klubo vadovas gydytojas Povilas Rimkus pasidžiaugė, kad po vasaros narių atėjo daug. Klubo pirmininkas šį kartą susitikimo dalyvių paprašė pakalbėti apie apiterapiją. Mat Povilas Rimkus kartu yra ir Lietuvos apiterapeutų asociacijos prezidentas.

„Seime birželio pabaigoje numatyta konferencija „Papildomoji ir alternatyvioji sveikatos priežiūra Lietuvoje: kelias nuo pripažinimo link pasitikėjimo“. Šioje konferencijoje man kaip Apiterapeutų asociacijos prezidentui teks skaityti pranešimą: „Apiterapija – moksliniais ir praktiniais tyrimais pagrįsta papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros paslauga“. Tad noriu pateikti trumpą būsimo pranešimo Seime vyksiančioje konferencijoje santrauką, – susitikime sakė gydytojas P. Rimkus. Pasak jo, apie bites visi žino nemažai. Daugelis prisimena, kad bitės teikia 7 dovanas žmonėms. Tai – medus, žiedadulkės, bičių duonelė, bičių pienelis, propolis – pikis, bičių nuodai ir bičių vaškas. Sakysime, pirmosios žinios apie bites, medų ir vašką Lietuvoje rašte fiksuotos XIII a., kur bičių globėjas vadinamas Bubilu, o bičių spietimo arba dauginimosi deivė – Austėja. 1387 m. Jogailos ir Skirgailos sutartyje paminėtas medus kaip duoklė. Antikos laikais Koso salos sanatorijoje besigydantis Hipokratas rekomenduodavo sveikatai stiprinti vartoti „šventąjį saldumą“ – medų. Hipokrato mediciniais principais žmonija vadovavosi iki pat XVII amžiaus.

Daug naudingų patarimų apie sveiko ir sergančio žmogaus mitybą ir medaus naudą randame Avicenos veikale „Gyvenimo mokslo kanonas“, kur rašoma apie pikio panaudojimą gydant

P. Rimkus

karių žaizdas. Jau tais laikais Avicena teigė, kad medus teigiamai veikia širdį, maitina jos raumenis, ir tai – puiki aterosklerozės profilaktikos priemonė. Avicena rašė: „Jei nori išsaugoti sveikatą, būtinai valgyk medų, jis stiprina sielą, padeda virškinti, atnauja atmintį ir protą.“

XVIII a. laikomas švietėjų amžiumi. Eksperimentai ir atradimai šiame amžiuje gamtos mokslus ir mediciną darė savarankiškesnius. Atsiradus vakcinacijai, visuomenės sveikata labai pažengė į priekį. Universitetai atvėrė auditorijas vaistininkams, o viena svarbiausių to priežasčių – naujasis mokslas chemija, kuris atsirado Europoje. Lietuvoje į aukštąją mokyklą mokslas įžengė 1785 m., kai profesorius Juozapas Sartorius iš Turino pradėjo skaityti farmacijos kursą Vilniuje. Būtent šiame kurse mokėsi Slovėnijos valstiečių sūnus Anton Janša, Vienos dailės akademijos dailininkas, kuriam labiau rūpėjo bitės nei dailė. 1770 m. Habsburgų imperatorienės Marijos Teresės dekretu

A. Janša tapo pirmuoju Austrijos ir Vengrijos imperijos bitininkystės mokytoju Vienoje. Jis parašė dvi knygas – „Diskusija apie bičių spiečius“ ir „Visas bitininkystės vadovas“. A. Janša visam pasauliui pristatė autentišką slovėnišką bitę. „Bitės yra mūsų rūšis, sukurtos Dievo, kad aprūpintų žmogų medumi ir vašku“, – teigė šis garsus, pirmąsias mokslines žinias apie bitininkystę skleidęs slovėnas A. Janša.

2017 m. Jungtinių Tautų Generalinė asamblėja Slovėnijos atstovų iniciatyva bitininkystės pradininko A. Janšos garbei jo gimimo dieną – gegužės 20-ąją – paskelbė Pasauline bičių diena, ir ji pradėta minėti nuo 2018-ųjų.

1796 m. vokiečių gydytojas Samuelis Hahnemannas tapo homeopatijos pradininku – sukūrė gydymo būdą, kai „panašus gydo panašų“. Homeopatiniai vaistai gaminami iš labai mažo kiekio medžiagos, kurios dideli kiekiai kaip tik ir sukelia ligą. Po šimtmečio (1895 m.) amerikietis Danielis Palmeris įdiegė chi-

ropraktiką (manualinę terapiją) stuburo ligoms gydyti. Dabar ši terapija gali pagelbėti gydant įvairias ligas. Tai buvo alternatyviosios medicinos pradžia.

Būtent XIX a. klinikinis ligo ištyrimas tapo vis svarbesnis, diagnostika tobulėjo, įgytas mokslinis pagrindas medicinai atsisakyti praėjusio amžiaus filosofavimo ir kt. Čekų gydytojas Philipas Terčas sirgo reumatu ir jį nuolat vargino sąnarių skausmai. 1868 m. jį sugėlė daug bičių ir skausmai dingo. Bet tik po 11 metų jis neuritu sergančią pacientę išgydė bičių įgėlimais. Dr. Ph. Terčas Vienos universitete pristatė daugiau kaip 600 pacientų gydymo rezultatus taikant 39 tūkst. bičių įgėlimų: 82 proc. pacientų buvo visiškai išgydyti, 15 proc. savijauta pagerėjo tik ir tik 3 proc. ligonių būklė nepagerėjo. Tuomečiai mokslininkai jo tyrimų nepripažino, nes vyravo akademinis nihilizmas. 1910 m. dr. Ph. Terčas savo tyrimų duomenis paskelbė knygoje „Ataskaita apie savitą ryšį tarp bičių ir reumato“. 2006 m. kovo 30 d. dr. Ph. Terčo gimimo dienos proga Praporįšte, jo gimtinėje, įvyko konferencija „Bitės už gyvenimą – pasaulinės apiterapijos tinklas“. Joje buvo paskelbta, kad kovo 30-oji – Pasaulinė apiterapijos diena.

Kitas gydytojas vengras Bogogas Felixas Beckas taip pat domėjosi bičių įgėlimais ir išvykęs į JAV (nuo 1902 m.) specializavosi gydymas reumatoidines ligas, naudodamas bičių nuodus Niujorko Šv. Marko ligoninėje. Būtent jis sugalvoja terminą „bičių nuodų terapija“. 1935 m. B. F. Beckas savo išleistoje knygoje „Bičių nuodų terapija“ pirmą kartą pavartojo terminą „apiterapija“. 1938 m. pasirodė jo knyga „Medus ir sveikata“.

Atkelta iš p. 3

Daugelis mūsų laikų žmonių naudojami papildoma arba alternatyviaja medicina, kuri nėra tikrosios mokslinės medicinos dalis. Šios praktikos gali būti naudojamos kaip papildomos arba vietoj įprastinės mokslinės medicinos. JAV nacionalinis papildomosios ir alternatyviosios medicinos centras yra valstybinė įstaiga, kuri vykdo įvairių alternatyviosios medicinos šakų – homeopatijos, akupunktūros, ajurvedinės medicinos, fitoterapijos, chiropraktikos, jogos, tradicinės kinų medicinos, hipnozės, dėlių terapijos – mokslinius tyrimus.

Kalbėdamas apie apiterapiją Lietuvoje, gydytojas P. Rimkus priminė, kad 1971 m. bičių pikio tyrimus pradėjo tuometis farmacininkas prof. Antanas Gendrolis. 1992 m. jo dėka buvo patvirtintas propolio žaliavos farmakopėjos straipsnis ir atsirado galimybė iš šios žaliavos kurti įvairių formų vaistus. Kitas gydytojas Lukas Mackevičius pirmasis Lietuvoje panaudojo (1975 m.) gydymui bičių nuodus (įgėlimais) ir tam sukūrė originalų aparatą. Jis buvo pirmasis ir vienintelis gydytojas, naudojęs gydyme bičių įgėlimus. Lukas Mackevičius buvo reumatologas. Tais pačiais metais Kauno kūno kultūros instituto mokslininkų grupė sukūrė specialų bičių produktą, stimuliuojantį sportininkų fizinį darbingumą. 1986 m. Vilniuje buvo surengta pirmoji respublikinė konferencija „Bičių produktai ir apiterapija“. Joje dalyvavo apiterapeutai iš Latvijos, Ukrainos, Baltarusijos. Sveikatos apsaugos viceministras Stasys Tarbūnas šioje konferencijoje pranašingai teigė, kad apiterapija turi ateitį Lietuvoje.

Atkūrus nepriklausomybę, 1991 m. spalio 22 d. „Sanito“ įmo-

nėje įvyko steigiamasis Lietuvos apiterapeutų asociacijos susirinkimas. Tai buvo šios asociacijos gimimo diena. Tų pačių metų spalio pabaigoje Druskininkuose buvo organizuoti pirmieji apiterapijos kursai. 1995 m. Lietuvos atstovai dalyvavo Lozanoje XXXIV Apimondijos kongrese, kuriame 3 Lietuvos apiterapeutų asociacijos nariai skaitė pranešimus. 1990–1998 m. Lietuvos onkologijos centro, Eksperimentinės ir

registruoti akių lašai su medumi „Oftalmelis“. Jie drėkina akis, mažina stiklakūnio drumstį, gerina regėjimą. 2006 m. prof. J. Jankauskienės dėka buvo sukurtas „Vizovitalis“, kurio sudėtyje yra bičių pienelio. Rekomenduojama jį naudoti sergantiems ankstyvąja makulos degeneracija.

2012 m. buvo įkurta Tarptautinė apiterapijos federacija – IFA. Jos steigėjai – Vokietijos, Rumunijos, Vengrijos, Serbijos, Portugalijos, Ekvadoro, Kanarų salų ir

skleisti mokslo žinias ir patirtį bitininkystės srityje, taip pat plėtoti ir populiarinti profesionalią bitininkystę Lietuvoje. LSMU šiemet rugsėjo mėnesį planuojami PASP apiterapijos specialistų padėjęs mokymai.

Prie PSO 2023 m. įkurta Tradicinės, papildomos ir integruotos sveikatos priežiūros koalicija: Lietuvos apiterapeutų asociacija yra viena šios koalicijos steigėjų. Šiemet gegužę Ženevoje vykusioje PSO 78-ojoje asamblėjoje

klinikinės medicinos instituto bei Lietuvos mitybos centro mokslininkai atliko medaus ir žiedadulkių higieninę, cheminę sudėties ir biologinių savybių analizę. Tuo metu Lietuvos onkologijos centre mokslinė kryptis buvo naujų priešvėžinių ir antikancerogeninių preparatų sintezė bei jų eksperimentiniai ir klinikiniai tyrimai. Jų išvada: medus ir žiedadulkės nulemia pozityvius imuninės ir antioksidacinės sistemų kai kurių rodiklių pokyčius. Kauno klinikų oftalmologei prof. E. Daktaravičienei vadovaujant, gydytoja J. Jankauskienė pirmoji Lietuvoje pradėjo naudoti medų kai kurioms akių ligoms gydyti. 1998 m.

Lietuvos atstovai. Dr. Povilas Kalesinskas išrinktas viceprezidentu Lietuvai. Pirmieji apiterapijos specialistų mokymai prasidėjo Klaipėdos universitete. Mokymuose dalyvavo 7 kursantai, kurie baigę įgijo PASP apiterapijos specialisto profesinę kvalifikaciją ir gavę licenciją gali teikti apiterapijos paslaugas įstaigose, turinčiose PASP apiterapijos licenciją. Dr. P. Rimkus supažindino ir su apiterapijos veiklos sritimis, PASP apiterapijos specialisto padėjėjui (bitininkui) taikomais reikalavimais. LSMU pernai buvo įkurtas Bitininkystės centras. Jo veiklos tikslai – vykdyti šiuolaikinius tyrimus bitininkystės srityje, kurti ir

buvo priimta tradicinės medicinos strategija 2025–2034 m., įtraukiant visapusišką įrodymais ir kultūriškai pagarbią praktiką. Šios koalicijos prezidentas dr. Tido von Schoencina randa savo vietą šalia įprastinės sveikatos priežiūros ne kaip alternatyva, bet kaip gydymo partneris“. Spalio mėnesį Rio de Žaneire vyks 3-iasis Pasaulinis TCIH kongresas, kurio tema – „Pasaulio visuomenės sveikatos stiprinimas taikant tradicinę, papildomą ir integruotą mediciną: žinių įvairovė, gerovės visuomenės ir planetos sveikata“.

„Gydytojų žinių“ informacija.

Aptartos personalizuotos medicinos ateities perspektyvos

Vilniaus universiteto (VU) Gyvybės mokslų centre vyko diskusija „Proveržiai biotechnologijoje: kaip jie atsiranda ir kaip keičia mūsų gyvenimą?“.

Joje dalyvavo ir Lietuvoje viešintis medicinos ir fiziologijos Nobelio premijos laureatas seras Richardas Robertas. Mokslininkai aptarė personalizuotos medicinos

reikšmę, ateitį ir kitus su biotechnologijų pažanga susijusius klausimus.

Personalizuota medicina keičia įprastą požiūrį į gyvenimą. Ypač

tai pastebima onkologijoje, kur ta pati diagnozė gali slėpti visiškai skirtingas ligos formas. Lietuvoje

Nukelta į p. 5

Atkelta iš p. 4

personalizuotos medicinos gali-mybės po truputį skinasi kelią į klinikinę praktiką, tačiau iki realaus proveržio dar laukia ilgas kelias. Spartų technologijų vystymąsi Lietuvoje lėmė atsidavę mokslininkai, norintys suprasti naujų dalykų. Anot vieno iš CRISPR genų redagavimo technologijos pradininkų prof. Virginijaus Šikšnio, vienintelė priežastis, kodėl Lietuvoje išsivystė biotechnologijos, yra ta, kad turime žmonių, kurie suinteresuoti kurti naujus dalykus, bandyti rasti naujus kelius savo mokslinių tyrimų karjeroje. Ateities biomedicinos fondo įkūrėjas prof. Arvydas Janulaitis teigė, kad biotechnologijų pažanga atskleidžia personalizuotos medicinos srityje, kur individualūs genetiniai duomenys tampa tikslesnio ir efektyvesnio gydymo pagrindu. Pasak jo, tradicinė praktinė medicina yra paremta tyrimais, atliktais su didelėmis gyventojų grupėmis. Tad, jei diagnozuojamas vienas atvejis, visi kiti gydymo (operacijų ir kt.) tokie atvejai dažnai traktuojami kaip identiški. Šiuolaikinė personalizuota medicina siekia suprasti šiuos skirtumus molekulinio lygmeniu ir pritaikyti gydymą konkrečiam žmogui, remiantis jo individualiu molekulinio profiliu.

Tai iš esmės keičia visą praktinės sveikatos priežiūros sistemą – nuo gydymo iki ligų prevencijos, prognozių ir kt.

Prof. V. Šikšnio įsitikinimu, geras personalizuotos medicinos pavyzdys – kūdikio, kuris gimė sirgdamas reta ir mirtina genetinė liga, atvejis. Jis šiemet tapo pirmuoju žmogumi pasaulyje, kuriam buvo pritaikyta CRISPR genų redagavimo terapija. „Mokslininkai sugebėjo sukurti genomo redagavimo įrankius, skirtus būtent šiai mutacijai pašalinti, ir išgydyti kūdikį. Tai – medicinos ateitis: kiekvienas iš mūsų bus laikomas unikaliu atveju, o gydimui bus taikomas individualus požiūris“, – diskusijoje sakė prof. V. Šikšnis.

Sveikatos apsaugos viceministras Danielius Naumovas diskusijos dalyviams pristatydamas Sveikatos apsaugos ministerijos planus atskleidė, kad personalizuotos medicinos programai ketinama skirti 20 mln. eurų. Joje, anot jo, numatytas didesnis finansavimas moksliniams tyrimams nei įprastai: „Taip pat planuojame keisti Biomedicinių tyrimų etikos įstatymą – siekiama sudaryti palankesnes sąlygas mokslininkams greičiau vykdyti biomedicininis tyrimus.“

Nobelio premijos laureato R. Robertso teigimu, siekiant pa-

žangos personalizuotos medicinos srityje, ilgainiui reikės turėti kiekvieno asmens DNR seką. „Jei gausime žmogaus DNR seką vos jam gimus, galėsime patikrinti, ar yra genų, kurie ateityje galėtų sukelti sveikatos problemų, ir tam pasiruošti iš anksto. Manau, kad netrukus bus labai nebrangu gauti kokybišką DNR seką, kuri suteiks visą reikalingą informaciją apie žmogų“, – teigė jis. Anot jo, kur kas daugiau laiko ir lėšų pareikalaus suprasti, ką tiksliai daro konkretūs genai ir kaip jie veikia žmogaus gyvenimą.

Prof. V. Šikšnis, kalbėdamas apie personalizuotos medicinos keliamus etinius klausimus, diskusijos dalyviams priminė, kad visai neseniai dalyvavo susitikime su JAV Masačusetso technologijos instituto mokslininke, kuri turi itin retą genetinę mutaciją, susijusią su priono liga, kuria sirgo ir jos mama. Mokslininkė matė, kas nutiko jos mamai, ir nors šiuo metu pati yra visiškai sveika, ji žino, kas jos laukia po 50 metų. Ši mokslininkė, norėdama išgydyti šią konkrečią mutaciją, ėmė kurti vaistus, paremtus CRISPR technologija. Pasak prof. V. Šikšnio, kai ši mokslininkė kreipėsi į institucijas, šios labai nustebo: juk iš esmės ji siūlo gydyti sveiką žmogų, nes šiuo metu jokių simptomų dar nėra.

Prof. V. Šikšnis mano, kad tokia situacija kelia labai svarbius etinius klausimus.

Diskusijos dalyviai taip pat aptarė pažangias mikroskopsčių technologijas. Dr. Linas Mažutis sakė, kad technologijos suteikia galimybę atlikti milijonus reakcijų su pavienėmis biomolekulėmis ir itin mažais mėginių kiekiais. „Pavyzdžiui, kalbant apie vėžį, dažnai jo metastazės prasideda nuo pavienių ląstelių. Norint suprasti gydymo būdą, svarbu žinoti, kas sukelia pradinius pavienės ląstelės pakitimus. Mikroskopsčių technologijos čia atliko svarbų vaidmenį – jos leido tyrėjams atskirai analizuoti pavienės ląstelės ir detalai ištirti jų genetinį profilį, to anksčiau padaryti nebuvo įmanoma“, – paašškino šių mikroskopsčių technologijų kūrėjas dr. L. Mažutis.

Diskusijos pabaigoje Nobelio premijos laureatas linkėjo pasirinkti darbą, kuris suteiks laimės. „Žmonės, kurie yra laimingi savo darbe, nejaučia, kad dirba. Aš nesu dirbęs nė vienos dienos savo gyvenime, nes man patinka tai, ką darau kiekvieną dieną. Nebijokite keistis, jei rasite ką nors įdomesnio nei tai, ką darote šiuo metu“, – diskusijos dalyviams teigė R. Robertas.

„Gydytojų žinių“ informacija.

Tradicininis festivalis padeda domėtis ateities mokslu

Rugsėjo mėnesį vyko mokslo festivalis „Erdvėlaivis Žemė“.

Jau 23-ią kartą visuomenę pakvietė atrasti naujausius mokslo pasiekimus. Jungtinės Tautos 2025 metus paskelbė Tarptautiniais kvantinio mokslo ir technologijų metais, tad šiemet buvo kviečiama pradėti kelionę nuo sunkiausių dalelių – kvantų – ir pakilti iki tolimiausių kosmoso horizontų. Šių metų mokslo

festivalio programos renginiai, o jų vyko 220 (vien VU buvo suplanuotas net 31 renginys). Programos renginiai vyko Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Druskininkuose, Marijampolėje, Tauragėje ir Molėtuose.

Anot organizatorių, per daugiau kaip 20 metų šis mokslo festivalis tapo didžiausiu mokslo populiarinimo renginiu Lietu-

voje. Kuriant mokslo festivalio programą dalyvauja šimtai mokslininkų, doktorantų, studentų ir net gimnazistų. Užsimezgė glaudūs ryšiai su keliomis dešimtėmis mokyklų ir gimnazijų, su universitetais, kolegijomis, aukštųjų technologijų įmonėmis, muziejais, teatrais, gydymo įstaigomis. Turinio įvairovė, kuo platesnis įvairių mokslo sričių, taip pat meno atspindėjimas

ir interaktyvumas – toks dabar pagrindinis programos sudarytojų siekis: norima, kad lankytojai ne tik sužinotų apie naujausias mokslo technologijų tendencijas, bet ir patys galėtų tas technologijas išbandyti.

Vienas įdomiausių renginių – mokslo kelionė 100 metrų po žeme. Šveicarijos ir Prancūzijos

Nukelta į p. 6

Atkelta iš p. 5

pasienvyje po žeme veikia sudėtingiausių kada nors sukurtų prietaisų. Tai – virtualioji kelionė 100 metrų po žeme, kur technologijos padeda įminti didžiausias Visatos paslaptis. Tai buvo proga pasiekti ten, kur buvo atrastas Higso bozonas ir kur vykdomi eksperimentai, padedantys mums suprasti, iš ko sudarytas pasaulis. Virtualioje ekskursijoje buvo susipažinta su 14 tūkst. tonų sveriančiu CMS detektoriumi iš vidaus, taip pat buvo išgirsti CERN mokslininkų pasakojimai apie tai, ką jie tiria, kodėl jiems rūpi nematomos dalelės ir kaip visa tai susiję su mumis. Šią virtualią programą komentavo fizikai dr. Vytautas Dūdėnas ir Darius Jūrčiukonis.

Mokslinės inovacijos šią dieną – nuo audinių inžinerijos iki lazerinių technologijų. Su tuo

paskaitoje supažindino Fizinių ir technologinių mokslų centro darbuotojai dr. Romualdas Trusovas ir Ada Steponavičiūtė. Kas yra audinių inžinerija ir kaip ji gali pakeisti medicinos ateitį? Kaip gyvus audinius imituojančios struktūros kuriamos laboratorijose ir ką šioje srityje gali palikti kvantiniai kompiuteriai? Renginio metu mokslininkai pagrindinį dėmesį skyrė pažangiems audinių inžinerijos sprendimams. Taip pat buvo svarstyta apie tai, kaip kvantinės technologijos gali paspartinti tyrimus ir duomenų analizę sveikatos mokslų sektoriuje. Lankytojų laukė ir pažintis su 3D spausdinimo bei lazerinėmis technologijomis.

„Vienas iš 3,2 milijardo: genetinės ligos“ – tokia mokslininkų prof. Laimos Ambrozaitytės ir dr. Katažynos Samaitės paskaitos tema. Anot jų, žmogaus genomą sudaro 3,2 milijardo nukleotidų bazių porų ir kartais vienas po-

kytis DNR sekoje gali lemti ligą. Pasak mokslininkų, medicinos genetiko užduotis – rasti pokytį, įvertinti jo patogeniškumą ir susieti su paciento klinikiniais požymiais. Paskaitoje buvo atliekamos praktinės užduotys, siekiant supažindinti su genetinių ligų diagnostikais metodais, ieškant DNR mutacijų ir kt.

Gyvybės mokslai yra viena sparčiausiai augančių sričių Lietuvoje, o VU mokslininkai – šios srities lyderiai. VU Gyvybės mokslų centre lankytojai galėjo sužinoti, kaip jaučiasi augalai (apie tai savo paskaitoje aiškino prof. Vilma Kisnierenė), o profesorė Eglė Lastauskienė pateikė įdomių faktų apie žmogaus mikrobiotiką – nematomą ekosistemą, nuo kurios priklauso mūsų sveikata, imunitetas ir netgi psichologinė būseną.

Kita itin aktuali tema – genų redagavimas. Renginyje „Genų redagavimo kelias: nuo idėjos

iki ląstelės“ VU Gyvybės mokslų centro tyrėjai supažindino su moderniausiais metodais, leidžiančiais keisti gyvų organizmų genetinę informaciją. Tai ne tik medicinos ateitis, bet ir viena labiausiai diskusijų visuomenėje keliančių technologijų.

Į sveikatos temą įsitraukia ir naujosios technologijos. VU Gyvybės mokslų centro dr. Ugnė Kuliešiūtė, doktorantė Gintarė Urbonaitė, Patricija Čepauskytė renginyje „Smeegenų detektyvai: protonų, fotonų ir elektronų pėdsakais“ lankytojus supažindino, kaip fizikos metodai leidžia tyrinėti sudėtingiausią organą – žmogaus smegenis.

Festivalio programoje netrūko ir kitų renginių, kuriuose buvo nagrinėjama, kaip aplinkos pokyčiai veikia žmogaus sveikatą, kokią įtaką mikroorganizmai turi mūsų gyvenimui ir kaip mokslas gali padėti ieškoti sprendimų.

„Gydytojų žinių“ informacija.

L. Gutmanas: „Aš norėjau gimtajai Lietuvai padaryti kuo daugiau gero“

Visą savo gyvenimą jis pasiskyrė medicinos mokslui bei praktikai ir turėjo tam darbui būtiną charakterio bruožų: buvo atkaklus, kantrus, mokėjo praktinius stebėjimus suderinti su mokslo teorija, gebėjo savarankiškai vertinti medicinos mokslo pirtakų ir oponentų teiginius, daryti savas išvadas. Taip apie vieną žymiausių Lietuvos akademinės inteligentijos atstovų profesorių Lazarį Gutmaną savo straipsnyje yra išsakyti Palangos žydų bendruomenė. Rugsėjį minimos šio žymaus mokslininko, gydytojo gimimo 150-osios metinės.

L. Gutmanas gimė Palangoje. Jo tėvas Geršonas Gutmanas Pa-

langoje turėjo gintaro dirbtuvę, tačiau šeima nebuvo pasiturinti. Joje augo du sūnūs ir dvi dukterys. Vis dėlto, kad ir sunkiai versdamasi, Gutmanų šeima išaugino ne vieną mediką. Lazario brolis Teodoras tapo neurologu, gyveno ir dirbo Panevėžyje. Kartu su Lazariu jis išvertė iš vokiečių kalbos fizioterapijos vadovėlį. Teodoras žuvo pirmosiomis nacių okupacijos dienomis. Sesuo Dora įgijo dantų gydytojos specialybę. Prieš Antrąjį pasaulinį karą ji gyveno Taline, ten ir žuvo. Kita Lazario sesuo Eugenija kurį laiką gyveno Vokietijoje. Grįžusi į Lietuvą įsikūrė Kaune. Nacių okupacijos metais ji mirė gete, ten ir palaidota.

Lazaris 1891 m. buvo bebailgas Palangos progimnaziją, bet šeima pristigo lėšų toliau leisti jį į mokyklą. Tada dvejus metus jis dirbo Kelmės vaistinėje ir mokėsi savarankiškai. 1895 m. eksternu įstojo į Liepojos realinės gimnazijos septintą klasę ir po dvejų metų ją baigė sidabro medaliu. 1897 m. L. Gutmanas išvyko studijuoti medicinos į Maskvą. Ten mokydamasis vertėsi privačiomis pamokomis. 1902 m. baigęs universitetą liko Maskvoje, dirbo ordinatoriumi dr. G. Teriano nervų ir psichikos ligų ligoninėje, tobulinosi Heidelberge ir Berlyne. 1905 m. kilus Rusijos ir Japonijos karui, buvo mobilizuotas į Rusijos ka-

riuomenę, tačiau fronto linijos nepasiekė, buvo demobilizuotas ir vėl pradėjo dirbti G. Teriano ligoninėje. 1909 m. išvyko į Sankt Peterburgą dirbti profesoriaus Vladimiro Bechterio Nervų ir psichikos ligų klinikoje. Dirbdamas psichologijos laboratorijoje L. Gutmanas parašė mokslų daktaro disertaciją. Po metų persikėlė į Saratovą. Čia jį užklupo Pirmasis pasaulinis karas. Karo gydytoju dirbo iki 1916 m. rugsėjo. Vėliau buvo perkeltas į pafrontę Ukrainoje, ten dirbo gydytoju iki 1922 m., susirgo dėmėtąja šiltine. Liga stipriai paveikė jo sveikatą, o šiek tiek

Nukelta į p. 7

Atkelta iš p. 6

sustiprėjęs grįžo į Palangą. Jis savo kailiu patyrė, ką reiškia revoliucija ir pilietinis karas Rusijoje, žydų pogromai Ukrainoje.

Palangoje jis dirbo gydytoju Žydų sveikatos apsaugos draugijoje (OZE). Po dviejų metų L. Gutmanas persikėlė į Kauną, kur iki 1940 m. dirbo gydytoju šio miesto OZE skyriuje. Jis buvo garsus Kauno neuropatologas, todėl buvo pakviestas dėstyti Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete, buvo išrinktas Nervų ir psichikos ligų katedros privatdocentu. Norėdamas susipažinti su naujais nervų ir psichikos ligų gydymo metodais, jis vyko stažuotis į Paryžių ir Vieną.

Antrojo pasaulinio karo pirmomis dienomis buvo nutraukta

pradžių slapstėsi pas buvusią pacientę J. Serafinienę. Jos namuose jis susipažino su žydų gelbėtoju vienuoliu Broniumi Gotautu. Jis L. Gutmanui parūpino tikrą pasą, į kurį buvo likę įklijuoti tik gydytojo nuotrauką. Tada L. Gutmanas ilgesniam laikui apsigyveno nuošalioje Kauno Panemunės gatvelėje.

Po kelių mėnesių kažkas L. Gutmaną atpažino. Tuomet jį priglaudė teisininkas J. Vaičiulis. Vėliau dvejus metus gydytojas slapstėsi Veterinarijos akademijos studento, paskui docento Antano Andraičio bute. Ten jį kažkas pastebėjo ir apie jį pranešė. Gydytojas turėjo kuo skubiau susirasti kitą gyvenamąją vietą. Šitaip neturėdamas savo namų ir nežinodamas, kur jo šeima, jis slapstėsi iki karo pabaigos. Baigiantis karui sužinojo, kad

dą. Kilus antisemitinei bangai, po garsiosios „gydytojų žudikų bylos“, buvo mėginta L. Gutmaną neteisėtai atleisti iš Nervų ir psichikos ligų katedros vedėjo pareigų, tačiau nesėkmingai.

L. Gutmanas buvo idealistinės teorijos psichiatrijoje priešininkas. Lietuvoje jis vienas pirmųjų pradėjo populiarinti žymaus rusų fiziologo Ivano Pavlovo teoriją apie aukštosios nervinės veiklos tipus. Daug dėmesio gydytojas skyrė genetikos mokslui, jis pripažino paveldimumo įtaką psichikos ligų etiologijai. L. Gutmano darbų spektras buvo labai platus: bendroji diagnostika, žmogaus nervų sistemos tipų nustatymo metodika, teisminė psichiatrija. Daugiametę neurologo ir psichiatro patartį L. Gutmanas apibendrino studentams ir gydytojams skirtame vadove

vadovėlį gimtąja kalba. Knyga naudojosi ne tik studentai, gydytojai, ja domėjosi ir plačioji visuomenė. 1948 m. Sveikatos apsaugos ministerija Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto nurodymu įsakė Kauno universiteto Medicinos fakultete viešai aptarti leidinį. Aptarime nebuvo nė vieno neurologo. Autorius buvo viešai įžeistas, nes oponentai kalbėjo ne apie dalykinius knygos aspektus. Ypač skaudu mokslininkui buvo klausytis kandžių kolegų pastabų. Vis dėlto pilnutėlė Medicinos fakulteto didžioji auditorija palaikė daktarą. Prasmingi buvo baigiamieji autoriaus žodžiai: „Aš norėjau gimtajai Lietuvai padaryti kuo daugiau gero.“

L. Gutmanui pavyko išvengti žūties, tačiau jo širdyje liko didžiulė negyjanti žaizda – karo metais jis prarado vyresnį brolį ir

L. Gutmano mokslinė ir praktinė veikla. Vietos valdžia atleido jį iš darbo universitete, o po kelių dienų – ir iš darbo pirmojoje miesto poliklinikoje. Netrukus jis su žmona Vera Gutmaniene ir sūnumis Georgu ir Eduardu buvo įkalintas gete. Sūnūs ir žmona pabėgo iš geto pirmieji ir gyveno slapstydamiesi. Per 1941 m. spalio 28 d. vykusią „Didžiąją akciją“ pasprukęs iš geto L. Gutmanas iš

žuvo jo vyresnysis sūnus Georgas. 1944 m. rugpjūtį L. Gutmanas grįžo dirbti į Kauno universitetą. 1945 m. pradėjo vadovauti šio universiteto Nervų ir psichikos ligų katedrai. 1946 m. buvo patvirtintas jo mokslinis laipsnis. Humanistinės daktaro pažios nebuvo priimtinos tuometei Kauno universiteto vadovybei. Net ketverius metus buvo delsiama jam suteikti profesoriaus var-

„Nervų ligos“. Knyga buvo sumanyta 1940 m. Jos rengti mokslininkui nesutrukdė net okupacija. Mokslininkas ją rašė ir kalėdamas Kauno gete, ir slapstydamasis. Pasibaigus karui, knyga užbaigta rašyti ir perduota leidyklai, o 1947 m. išleista. Tai buvo svarbus įvykis Lietuvos medicinos moksle – pirmą kartą Lietuvos medicinos istorijoje studentai gavo specialiosios neurologijos

jo šeimą, dvi seseris bei vyresnį sūnų. Pasak Palangos žydų bendruomenės, L. Gutmanas gyveno ir dirbo tam, kad bent mažytis dvasinės ir fizinės kančios krislas būtų pašalintas nuo kelio, kuriuo eina žmonės. Tai daryti profesoriui padėjo jo praktinė veikla, mokslo darbai ir humanistinės pažios.

„Gydytojų žinių“ informacija.